prof. dr *Duško Vejnović*, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs*

NOVA OPASNOST OD STAROG COVID-a- PREVENTIVA ZA ZAŠTITU I BEZBJEDNOST

U moru neizvjesnosti i promjena koje definiše naše moderno doba, pandemija COVID-19 ostavila je neizbrisiv trag na globalnom društvu. Iako se čini da je intenzitet globalne krize jenjao, a život se polako vraća u "normalu", ne smijemo se zavaravati da je bitka s ovim virusom završena. Naprotiv, pojava novih varijanti, uzrokovana neumornom evolucijom virusa SARS-CoV-2, predstavlja novu opasnost od starog neprijatelja. Ova nova opasnost nije samo prijetnja javnom zdravlju, već i test naše kolektivne sposobnosti da se adaptiramo, inoviramo i zaštitimo najranjivije među nama. Najavljeno "oživljavanje novog soja" donosi sa sobom čitav niz izazova koji zahtijevaju promišljen i koordiniran odgovor na globalnoj razini.

Prije nego što zaronimo u specifične izazove koje donose nove varijante, važno je razumjeti evoluciju virusa SARS-CoV-2. Virusi su inherentno promjenjivi entiteti. Njihova sposobnost mutiranja i adaptiranja ključna je za preživljavanje u promjenjivom okruženju. Kod RNA virusa, kao što je SARS-CoV-2, mutacije se događaju relativno često zbog nedostatka mehanizama za ispravljanje pogrešaka tijekom replikacije. Većina tih mutacija je neutralna i ne utječe značajno na ponašanje virusa. Međutim, ponekad se pojave mutacije koje virusu daju prednost, kao što je povećana prenosivost, sposobnost izbjegavanja imunološkog odgovora ili povećana virulencija. Te varijante, koje imaju prednost nad originalnim sojem, mogu se brzo proširiti populacijom i postati dominantne.

Pojava varijante Delta, a zatim i Omikron, ilustrira ovaj proces evolucije virusa. Delta varijanta je bila značajno prenosivija od originalnog soja i dovela je do valova infekcija diljem svijeta, preopterećujući zdravstvene sustave i uzrokujući značajan broj smrtnih slučajeva. Omikron varijanta, s druge strane, karakterizirala je visoka prenosivost i sposobnost izbjegavanja imunološkog odgovora stečenog cijepljenjem ili prethodnom infekcijom. Iako je Omikron općenito uzrokovao blažu bolest od Delte, njegova iznimna prenosivost dovela je do rekordnog broja infekcija, što je ponovno stavilo pritisak na zdravstvene sisteme i privredu.

Sada, sa najavom "oživljavanja novog soja", suočavamo se s novim setom izazova. Prvo, trebamo brzo i precizno identifikovati novi soj i razumjeti njegove karakteristike. To zahtijeva snažno globalno nadzorno sistemsko, uključujući sekvenciranje genoma virusa u velikim razmjerima. Bez brzog i tačnog nadzora,

nećemo moći pratiti širenje novog soja, procijeniti njegovu virulenciju i prenosivost, ili procijeniti djelotvornost postojećih vakcina i terapija.

Drugo, moramo procijeniti stepen u kojem novi soj izbjegava imunološki odgovor. Ako je novi soj značajno različit od prethodnih varijanti, antitijela stvorena cijepljenjem ili prethodnom infekcijom možda neće biti efikasna u neutraliziranju virusa. To bi moglo dovesti do proboja infekcija kod cijepljenih osoba i ponovnih infekcija kod osoba koje su već preboljele COVID-19. U takvom slučaju, možda će biti potrebno prilagoditi vakcine kako bi se bolje ciljale nove varijante.

Treće, moramo procijeniti virulenciju novog soja. Je li novi soj vjerojatnije da će uzrokovati tešku bolest, hospitalizaciju ili smrt u usporedbi s prethodnim varijantama? Odgovor na ovo pitanje je ključan za određivanje odgovarajućeg odgovora javnog zdravstva. Ako je novi soj značajno virulentniji, možda će biti potrebno ponovno uvesti strože mjere kontrole, kao što su maskiranje, socijalno distanciranje i ograničenja putovanja.

Četvrto, moramo osigurati pravičnu i globalnu dostupnost vakcina, terapija i dijagnostičkih testova. Pandemija je jasno pokazala da virusi ne poznaju granice. Ako ne zaštitimo sve, nitko nije siguran. Nejednakost u pristupu vakcinama i terapijama omogućuje virusu da se nastavi širiti i mutirati, povećavajući rizik od pojave novih varijanti. Globalna saradnja i solidarnost su ključni za okončanje pandemije i sprječavanje budućih pandemija.

Peto, moramo se boriti protiv dezinformacija i promovisati povjerenje u nauku i javno zdravstvo. Dezinformacije i teorije zavjere potkopavaju napore da se kontroliše pandemija i erodiraju povjerenje u institucije. Važno je da zdravstveni radnici, naučnici i političari komuniciraju jasno i transparentno s javnošću, pružajući tačne informacije i odgovarajući na pitanja i zabrinutosti. Također je važno suzbiti širenje dezinformacija na društvenim mrežama i drugim platformama.

Šesto, moramo ojačati naše zdravstvene sisteme. Pandemija je otkrila slabosti u našim zdravstvenim sistemima, uključujući nedostatak osoblja, kreveta i opreme. Potrebno je ulagati u jačanje zdravstvenih sistema kako bi bili spremni odgovoriti na buduće valove infekcija i druge zdravstvene krize. To uključuje obuku više zdravstvenih radnika, povećanje kapaciteta bolnica i poboljšanje sistema javnog zdravstva.

Sedmo, moramo se pripremiti za dugoročne posljedice pandemije. COVID-19 nije samo akutna respiratorna bolest. Može uzrokovati dugoročne zdravstvene probleme, kao što su umor, otežano disanje, problemi s pamćenjem i koncentracijom, poznati kao "dugi COVID". Potrebno je provoditi istraživanja o dugoročnim učincima COVID-19 i osigurati podršku osobama koje pate od "dugog COVID-a". Osim toga, pandemija je imala značajan utjecaj na mentalno zdravlje, privredu i društvo. Potrebno je ulagati u oporavak i obnovu kako bi se ublažile te posljedice.

Osmo, moramo naučiti lekcije iz ove pandemije i pripremiti se za buduće pandemije. Pandemija COVID-19 je bila poziv na buđenje. Pokazala je koliko smo ranjivi na zarazne bolesti i koliko je važno biti spreman. Potrebno je ulagati u istraživanje i razvoj novih vakcina i terapija, jačati globalne nadzorne sisteme i poboljšati koordinaciju i saradnju između zemalja. Također je važno razviti planove za pandemiju koji se temelje na nauci i koji su pravični i efikasni.

Deveto, moramo se prilagoditi novoj stvarnosti. COVID-19 je promijenio način na koji živimo, radimo i komuniciramo. Neke od tih promjena, kao što su rad na daljinu i korištenje digitalnih tehnologija, vjerojatno će ostati trajne. Potrebno je prilagoditi se tim promjenama i osigurati da svi imaju priliku prosperirati u novoj stvarnosti. To uključuje ulaganje u obrazovanje i obuku, osiguravanje pristupa internetu i digitalnim tehnologijama i stvaranje fleksibilnih radnih mjesta.

Deseto, moramo ostati budni i nastaviti preduzimati mjere opreza. Iako se čini da je pandemija jenjala, virus i dalje cirkuliše. Važno je nastaviti preduzimati mjere opreza, kao što su vakcinisanje, nošenje maski u zatvorenim prostorima, socijalno distanciranje i pranje ruku. Također je važno ostati informisan o najnovijim naučnim saznanjima i preporukama javnog zdravstva.

Dakle, "oživljavanje novog soja" COVID-19 predstavlja novu opasnost od starog neprijatelja. Suočavamo se s nizom izazova koji zahtijevaju promišljen i koordiniran odgovor na globalnoj razini. Moramo brzo i precizno identifikovati novi soj, procijeniti njegov imunološki bijeg i virulenciju, osigurati pravičnu i globalnu dostupnost vakcina i terapija, boriti se protiv dezinformacija, ojačati naše zdravstvene sisteme, pripremiti se za dugoročne posljedice pandemije, naučiti lekcije iz ove pandemije i pripremiti se za buduće pandemije, prilagoditi se novoj stvarnosti i ostati budni i nastaviti preduzimati mjere opreza. Samo ako radimo zajedno, možemo prevladati ovu novu opasnost i zaštititi zdravlje i dobrobit svih. Ova borba nije samo medicinska, već i socijalna, ekonomska i politička. Zahtijeva solidarnost, empatiju i predanost zajedničkom dobru. Pandemija COVID-19 je bila teška lekcija, ali nas je također naučila koliko smo povezani i koliko je važno raditi zajedno kako bismo prevladali globalne izazove. Neka nam ova iskustva budu vodilja u budućnosti, dok se suočavamo s novim prijetnjama i gradimo bolji svijet za sve. Opasnost od COVID-a nije nestala, ali naša odlučnost da ga pobijedimo mora biti jača nego ikad.